

DVORANA BRATOVŠTINE SANTA MARIA VALVERDE I NOVA CRKVA U ŠIBENIKU

Josip Ćuzela

UDK 726.5 (497.5 Šibenik) »14/17« 72 Nikola Firentinac
Izvorni znanstveni rad
Josip Ćuzela
Uprava za zaštitu kulturne i prirodne baštine
Konzervatorski odjel - Šibenik

Autor u ovom radu obrađuje gradnju Nove crkve u Šibeniku. Na temelju dostupnih podataka i analiza sačuvanih dijelova ansambla donosi slijed gradnje objekata. Na temelju sačuvanih ugovora navodi niz autora koji su sudjelovali u gradnji. Posebnu pažnju poklanja vremenu u kojem je na gradnji Nove crkve bio angažiran Nikola Firentinac te mu pripisuje projekt crkve te izradu portala.

Na sjecištu Ulice Nove crkve i Ulice Fausta Vrančića na gradskom predjelu Gorica u Šibeniku nalazi se zanimljiv ansambl sakralnih objekata koji se sastoji od kuće u kojoj je smještena bratimska dvorana bratovštine Santa Maria Valverde i crkve koju puk zove Nova crkva. Između tih dvaju objekata nalazi se dvorište. Nad jednim je njegovim dijelom presvođeni prostor nad kojim je sagrađen visoki zvonik.

Zgrada bratovštine je pravokutna građevina s prizemljem i katom. U prizemlju su, prema Ulici Fausta Vrančića, recentni otvori za poslovne prostore. Tek vrata s natpisom na toj fasadi govore o nekoj baroknoj adaptaciji. Prizemni dio zgrade prema dvorištu ima trijem s križnim svodovima na šest traveja naslonjenim na kamene stupove i profilirane konzole bez ukrasa. U dijelu trijema se jasno vide kasnije intervencije, naročito na dijelu gdje se nadsvodeni prostor nad kojim je sagrađen zvonik veže za bratimsku dvoranu. Zatečeni križni svodovi pod bratimskom dvoranom nisu, po svemu sudeći, iz vremena gradnje jer su konzole na koje se prihvaća svod naknadno ugrađene u kapitule stupova. U vrijeme kada je građen zvonik dodan je jedan zidani pilon kako bi prihvatio težinu zvonika. Drugi stup od sjevera također je zamijenjen zidanim pilonom koji nosi zvonik. Prostor trijema je naknadno podijeljen na dva dijela gradnjom poprečnog zida. U prvom je traveju s južne strane stubište kojim se pristupa na kat u bratimsku dvoranu. Uz stubište na razini kata kamena je ograda renesansnih profilacija s ukrasima u obliku riblje ljuske renesansne profilacije. Na

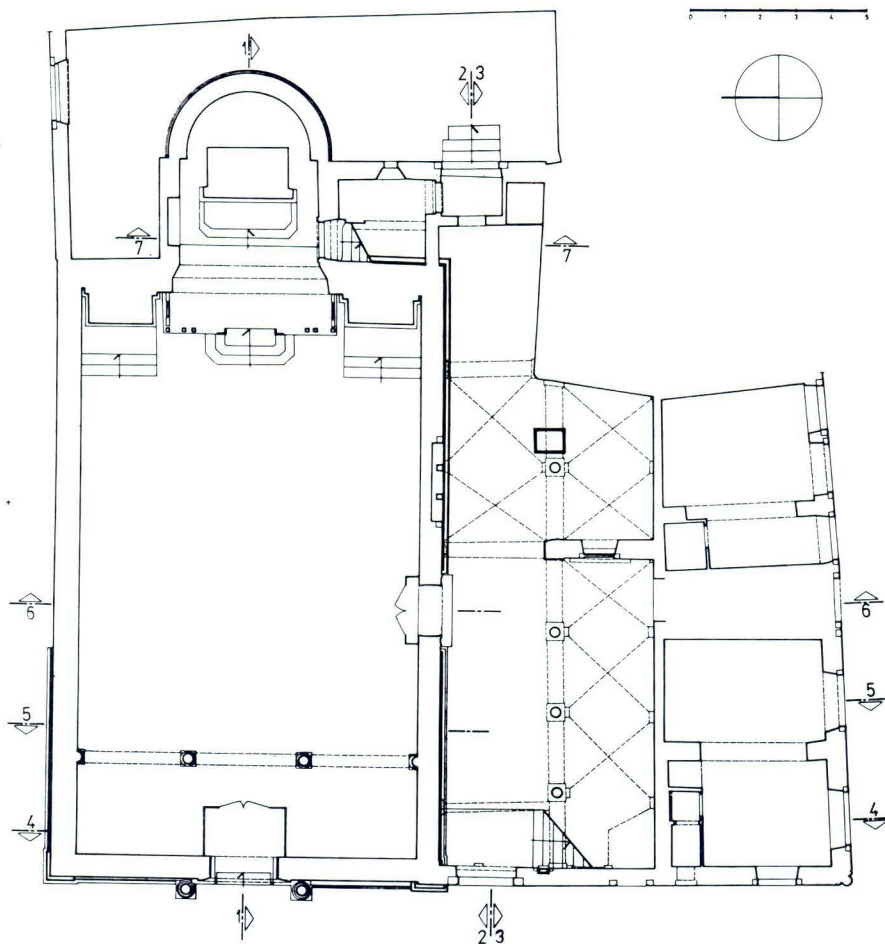
početku stubišta, odmah iza ulaznih vrata u dvorištu, u zid je uzidana gotička škropionica. Drugi kat bratimske kuće je dvorana u kojoj su se sastajali bratimi bratovštine Sta Maria Valverde. Ova dvorana prema Ulici Fausta Vrančića ima tri kamena prozora s polukružnim završetkom i skošenim pragovima. U Ulici Nove crkve bratimska dvorana ima dva gotička prozora, od kojih jednome nedostaje šiljati završetak. Na strani prema dvorištu na dvorani je jedan gotički prozor s istim karakteristikama kao i oni prema Ulici Nove crkve. Bratimska dvorana zidana je priklesanim kamenom koji se jasno vidi na južnoj i zapadnoj fasadi, dok je na fasadi prema Ulici Fausta Vrančića zid ožbukana. Nad ulazom je u dvorište, koje formiraju crkva i bratimska kuća, pokriveni hodnik kojim se moglo komunicirati direktno iz bratimske dvorane prema koru crkve. Pokriveni hodnik leži na dvorišnom zidu s vanjske strane i kamenom luku između crkve i dvorane. Bratimska dvorana sa strane prema dvorištu. Podnica pokrivenog hodnika je od kamenih ploča većih dimenzija. Hodnik između crkve i bratimske dvorane pokriven je uskim dvostrešnim krovom. Bratimska dvorana je pokrivena krovom na dvije vode s pokrovom od kupe kanalice. Na južnoj fasadi bratimske kuće na jugoistočnom uglu u visini prizemlja je kameni kutni stup koji ima kapitel s ukrasom stilizirana akantusa. Iznad stupa na kamenoj ploči s južne i istočne strane isklesan je znak SMV s krunom iznad znaka. Uz stup u niši, koja je obrubljena kamenim pragovima s renesansnom profilacijom, ugrađena je kamena skulptura Pietà u visokom reljefu.

U dvorište bratimske kuće ulazi se s južne strane kroz vrata na čijem su arhitravu isklesani grbovi šibenskog biskupa Tolentića na lijevoj strani, kneza Pesara na desnoj, dok je u sredini znak SMV okružen lovorovim vijencem.

Nasuprot ulazu u dvorištu je nadsvođeni prostor koji je građen najvjerojatnije zajedno s crkvom. Nad kamenim je lukom prema jugu nasuprot ulazu u dvorište reljef Skidanja s križa.¹ Iznad njega je pravokutni prozor s renesansnim karakteristikama s medaljonima ispunjenima zelenim mramorom po sredini pragova. Pokraj toga su prozora dva kvalitetno klesana grba koji pripadaju mletačkim obiteljima Mulo i Foscarini. U prostoriji je iza toga zida, a prema bratimskoj dvorani, ambon s kojega se propovijedalo bratimima. Ambon je kasnogotičkih karakteristika obrubljen ukrasom izmjeničnih zubaca. Nad ulazom u ambon je ukras školjke sličan onima s apsida i baptisterija katedrale sv. Jakova. Pokraj motiva školjke nalazi se ukras od dvije kamene kugle, motiv koji nalazimo u katedrali ali i na gotičkim prozorima stambenih kuća u Šibeniku.² Otvor kroz koji se ulazi na ambon flankiran je sa dva bastona koji imaju bazu i kapitel, što je vrlo čest motiv na šibenskim gotičkim portalima. Istak propovjedaonice je od klesanih kamenih elemenata koji završavaju u obliku lepezaste konzole. Na srednjem polju je znak SMV s krunom, okružen lovorovim vijencem. Istak propovjedaonice završava nad pravokutnim vratima na niveleti bratimske dvorane, kojima se ulazi iz prostora, što danas pripada zvoniku, u dvoranu. Vrata su također ukrašena motivom izmjeničnih zubaca i bastona.

¹ O reljefu vidi: S. Kokole, Reljef polaganja v grob v atriju "Nove crkve" v Šibeniku, Zbornik za umetnosno zgodovino XXIII, Ljubljana 1987., str. 55-73.

² Ukrase dviju kugli na prozorima nalazimo na palači Foscolo i gotičkim prozorima kuće u ulici Stube A. Medulića.

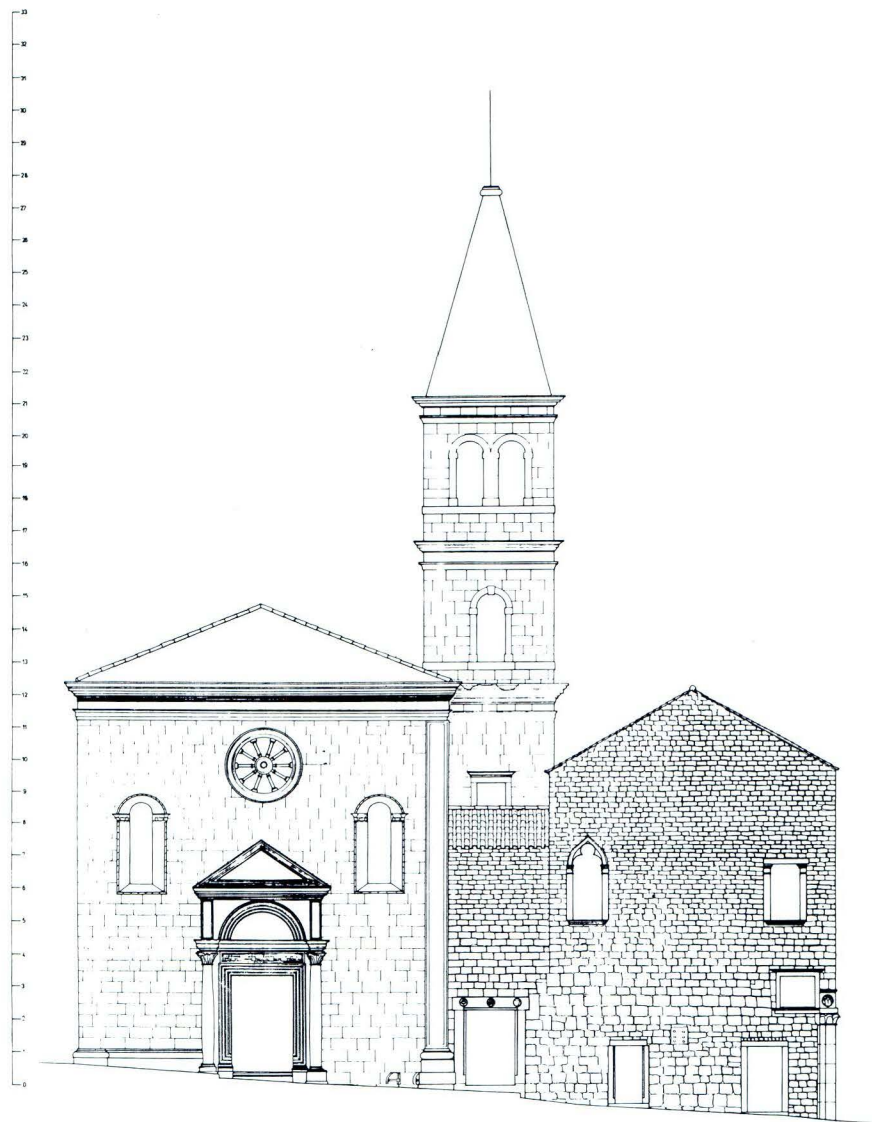

Tlocrt Nove crkve i kuće bratovštine Sauta Maria Valverde u Šibeniku

Propovjedaonica je, čini se, bila građena prije nego prozori s medaljonima jer je gradnjom tog prozora promijenjena niveleta pada na kojoj se nalazio pod propovjedaonice. Iznad prozora s medaljonima je još jedan prozor pravokutnog oblika s renesansnim profilacijama. Iznad tog prozora diže se zvonik koji ima još dva kata i piramidalni završetak krova. Na katu zvonika građenog u 18. stoljeću na sve četiri strane je po jedan otvor baroknih karakteristika. Loda za zvona ima bifore na sve četiri strane istih stilskih karakteristika.

Između dvaju donjih prozora je natpis koji govori o gradnji zvonika u 18. stoljeću.³

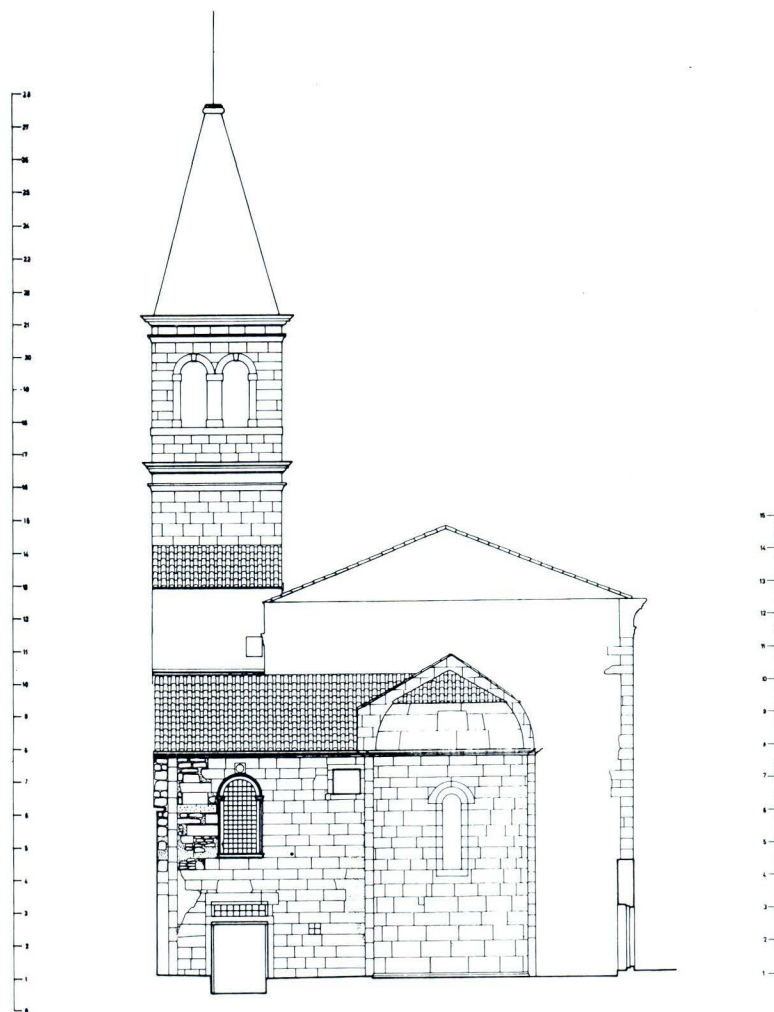
³ Tekst glasi: TURRIM HANC SUMPTIBVS ECCLAE CONFRATRUM STAE MARIE VALLIS VIRIDIS SUBSIDUS E VECTAM PRC NICO ANTONIUS FURLANI

Glavno pročelje Nove crkve

Istovremeno s gradnjom donjih dijelova zvonika građena je i crkva koju puk zove Nova crkva. To je jednobrodna građevina s polukružnom apsidom. Krov joj je dvostrešan, pokriven kupom kanalicom. Polukružni dio apside je

PROPRIO STUDIO AC SEDULITATE SUPERIOR INCEPIT ANNO XPI REPARATIONIS MDCCLXIII XV KAL APRILIS INDEO ADID OPERIS DESIGLATVS MDCCLIV VIII IDUS MAII PROCVRATOR PE FECIT

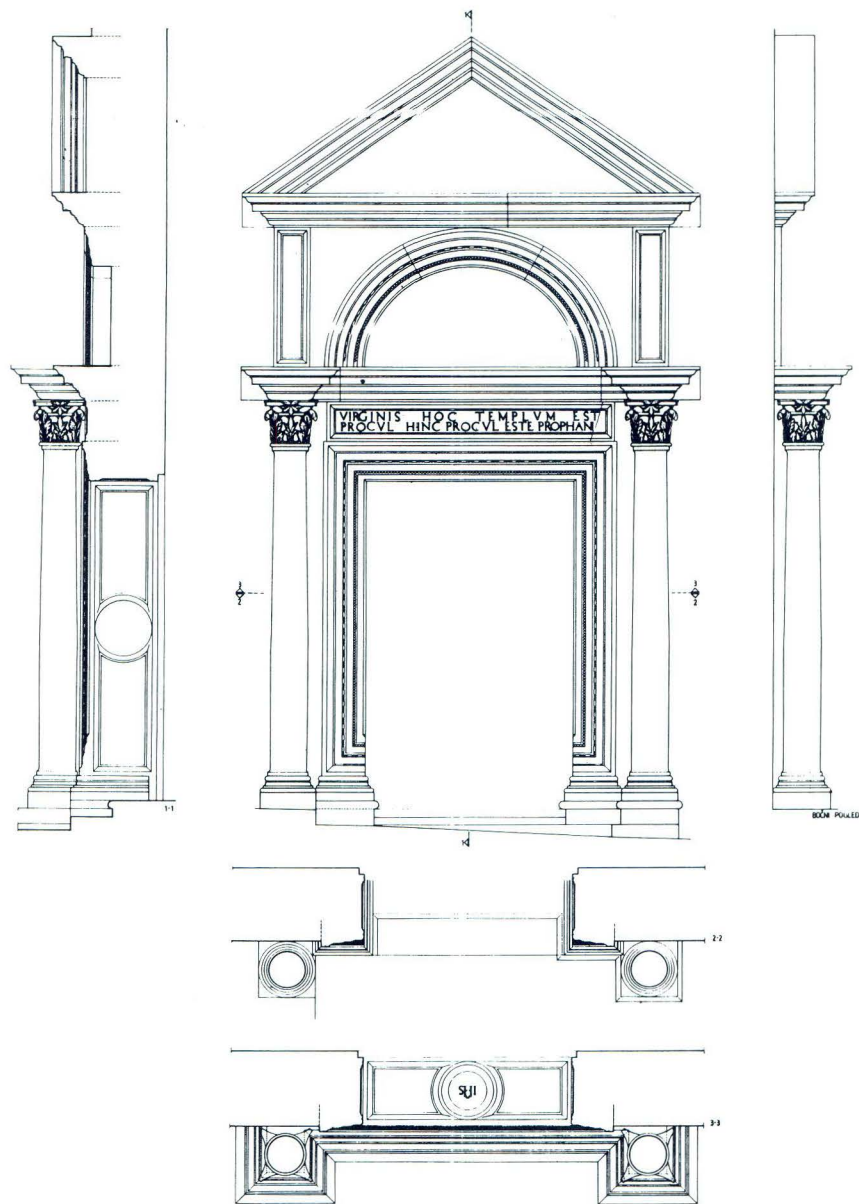

Istočno pročelje Nove crkve

pokriven kamenim pločama slično onima na glavnoj apsidi katedrale sv. Jakova u Šibeniku. Pravokutni dio apside je pokriven krovom na dvije vode. Nad apsidom na spoju pravokutnog i polukružnog dijela danas nalazimo krov od kupe kanalice što predstavlja naknadnu intervenciju rađenu najvjerojatnije da bi se spriječilo prokišnjavaње.

Crkva je građena klesanim kamenom u formi pravilnih kvadara. Na temeljnom zidu gradnja crkve započinje profiliranim vijencem. Sjeverni zid

crkve je građen od priklesanog kamena nepravilnog oblika, ali se to ne odnosi na apsidu koja je građena, kao i veći dio crkve, od pravilnih kvadara.

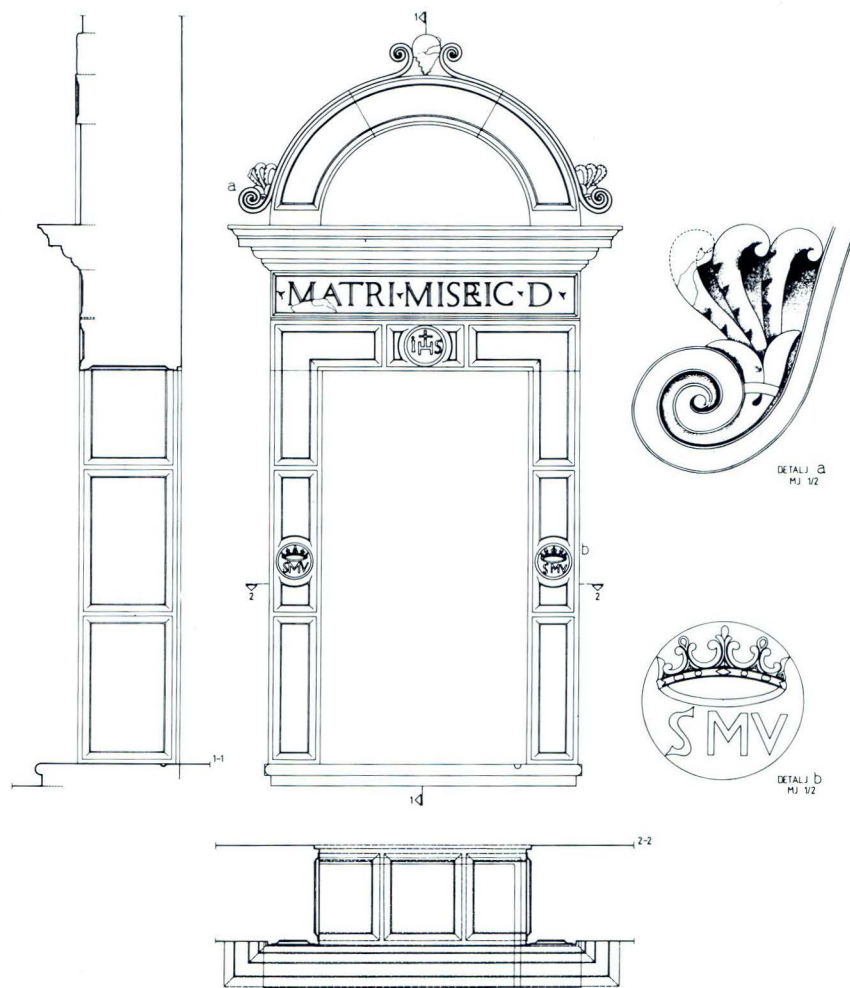

Zapadni portal Nove crkve

Crkva ima ulaz kroz vrata na južnoj fasadi koja su renesansnih karakteristika. Vrata imaju stupove izbačene u prostor, a na njima je profilirani arhitrav. Ispod njega je polukružni zabat vrata. Dovratnici i nadvratnici ukrašeni su renesansnim ukrasima astragala i kuglica. Na nadvratniku je natpis VIRGINIS HOC TEMPLVM EST PROCVL HINC PROCVL ESTE PROPHANI. Iznad vrata je jednostavna rozeta. Na južnom su pročelju dva polukružna kamena prozora sa skošenim bridovima. Prozori imaju u kapitelnoj zoni tri akantusova lista, a obrubljeni su ukrasom izmjeničnih zubaca. Karakteristično je da južna fasada ima profilirani okomiti istak na jugoistočnom uglu u punoj visini crkve, dok ga na jugozapadnoj strani ne nalazimo. To glavnom pročelju crkve razbija simetriju, inače karakterističnu za razdoblje renesanse kada je crkva građena.

Južni portal Nove crkve

Južni portal Nove crkve

Na istočnoj strani, prema dvorištu, nalaze se druga crkvena vrata. Ta vrata imaju izrazito renesansne karakteristike. Nad pravokutnim vratnim otvorom je profilacija nad kojom je polukružni zabat s ukrasom svitaka na bočnim stranama i u tjemenu dijelu. Monolitni dovratnici su podijeljeni u tri kasete koje su profilirane. U srednjim kasetama je okrugli medaljon. Prema dvorištu u lijevom i desnom medaljonu znak je SMV s krunom iznad. Isto nadvratnik ima tri polja i medaljon u sredini. Na medaljonu je Kristov monogram. Portal ima istu podjelu prema dvorištu i unutar samog otvora. Iznad arhitrava je kamena greda s natpisom MATRI MISERIC D. Na fasadi prema dvorištu na crkvi je polukružni kameni prozor sa skošenim bridovima istih karakteristika kao oni na glavnom

pročelju. Na istočnom je pročelju u cijeloj dužini crkve na razini temeljnog zida profilirana osnova. Na južnom dijelu ove fasade od baze do krovnog vijenca nalazi se profilirani istak kao i na južnoj fasadi. Na ovom pročelju ispod svoda nad kojim je zvonik na istočnom dijelu crkve je pravokutna niša s profiliranim kamenim okvirima s renesansnom profilacijom koja je naknadno podijeljena na tri dijela umetanjem kamenih stupova.

Zapadna fasada objekta znatno se razlikuje od ostalih, ponajprije otvorima koji su pravokutni, s naglašenom profilacijom nad nadprozornikom. Profilirana baza na toj fasadi samo je na južnom dijelu. Nikakvih drugih ukrasa osim krovnog vijenca na fasadi ne nalazimo.

Apsida crkve završava polukružno. Za tu apsidu bi se moglo reći da je dvostruka. Naime, na glavni brod se nastavlja kvadratna apsida, a zatim na nju polukružna. Apsida je u cjelini izrađena od klesanog kamena. Na bočnim dijelovima ima polukružne otvore. Na polukružnom dijelu apside prozor je istog oblika a naknadno je zazidan.

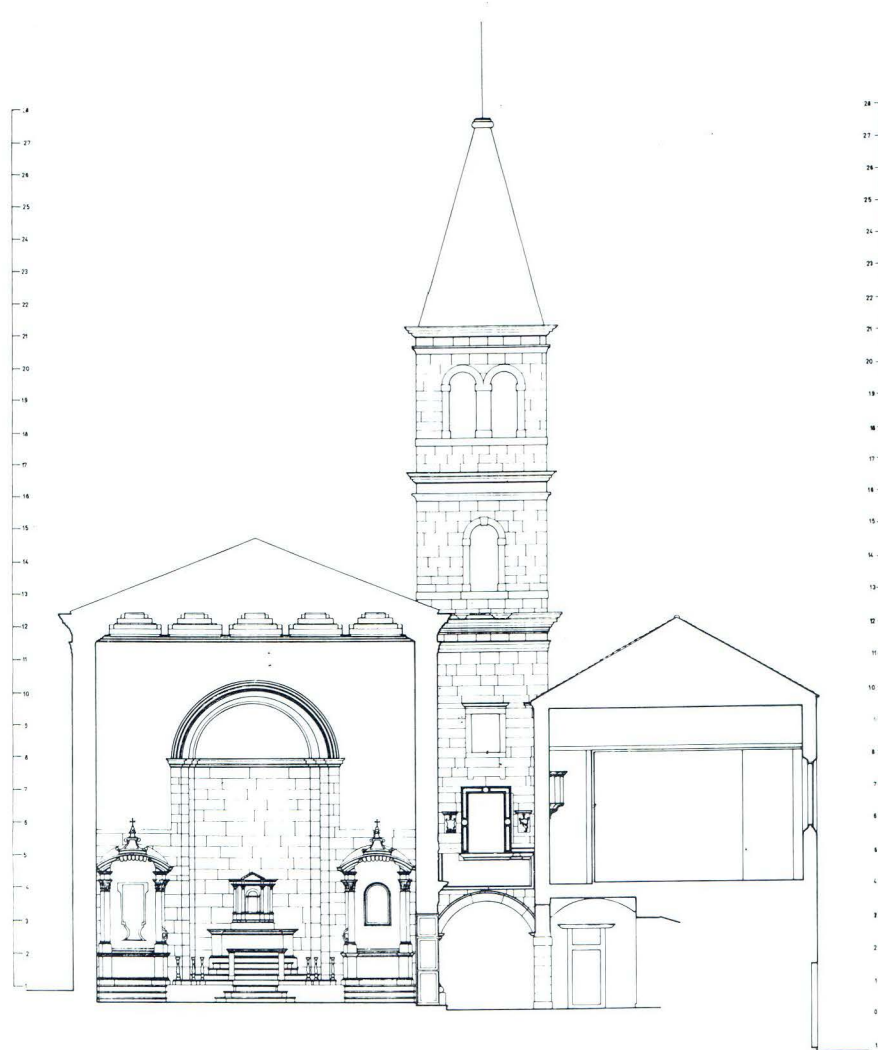
Uz apsidu je na istočnoj strani sakristija koja je naknadno sazidana. U sakristiju koja se nalazi na katu ulazi se stepeništem iz crkve, ali se u nju može doći i iz bratimske dvorane. U prizemlju je sakristija presvođena i dio je trijema dvorišta. U taj dio može se ući kroz relativno velika vrata renesansnih karakteristika iz malog dvorišta koje se nalazi iza crkve. Iznad tih vrata je renesansni polukružni prozor. Sakristija ima jednostrešni krov s pokrovom od kupa kanalice. U unutrašnjosti sakristije na sjevernom zidu ugrađen je kameni umivaonik gotičko-renesansnih oblika.

Nova crkva i bratimska dvorana pripadali su bratovštini Santa Maria Valverde koja je prije gradnje ovih zgrada imala sjedište u crkvi sv. Grizogona (Sv. Krševana) na Gorici. Prostor za bratovštinu u toj crkvi odobrio je biskup Bogdan Pulšić 10. travnja 1433. godine.⁴ U crkvu sv. Krševana bratovština je doselila iz tvrđave sv. Mihovila jer je mletačka posada koja se nalazila od 1416. godine na tvrđavi onemogućivala štovanje slike Gospe koju je bratovština izuzetno štovala. Naime, za svaki ulazak u tvrđavu trebalo je dobiti dozvolu od kneza.⁵ U matrikuli bratovštine koja se čuva u biskupiji, a čija je redakcija obavljena 1437. i 1438. godine, za bratovštinu piše da se naziva "Schula de Sancta Maria de Sebenico". Vrlo često za ovu bratovštinu nalazimo naziv Santa Maria Valverde, Maria detta della Verde, Beata Vergine di Valverde.⁶ Ta je bratovština zajedno s bratovštinom sv. Duha, sv. Ivana i sv. Križa bila jedna od najvećih i najznačajnijih u Šibeniku. Upravo zbog brojnosti i ugleda članova bratovštini je dodijeljen prostor za gradnju nove bratimske dvorane, a uskoro zatim i crkve, prije svega zato što je prostor u crkvi sv. Krševana bio malen i što su ga bratimi Santa Marie Valverde morali dijeliti s bratovštinom cipelara sv. Andrije.

⁴ Fosco,....., Folium diocesanum 1891., str. 100.

⁵ Šibenski diplomatarij, Šibenik, 1986., str. 303, 304; Š. Ljubić, Commisiones et relationes Venetae I, str. 145.

⁶ O nazivu bratovštine dosta podataka donosi *don Krešo Zorić*, »Crkva Majke Milosrda« u Šibeniku, ili »Nova crkva«, Diacezanski list 7-8, 1940., str. 67-69.

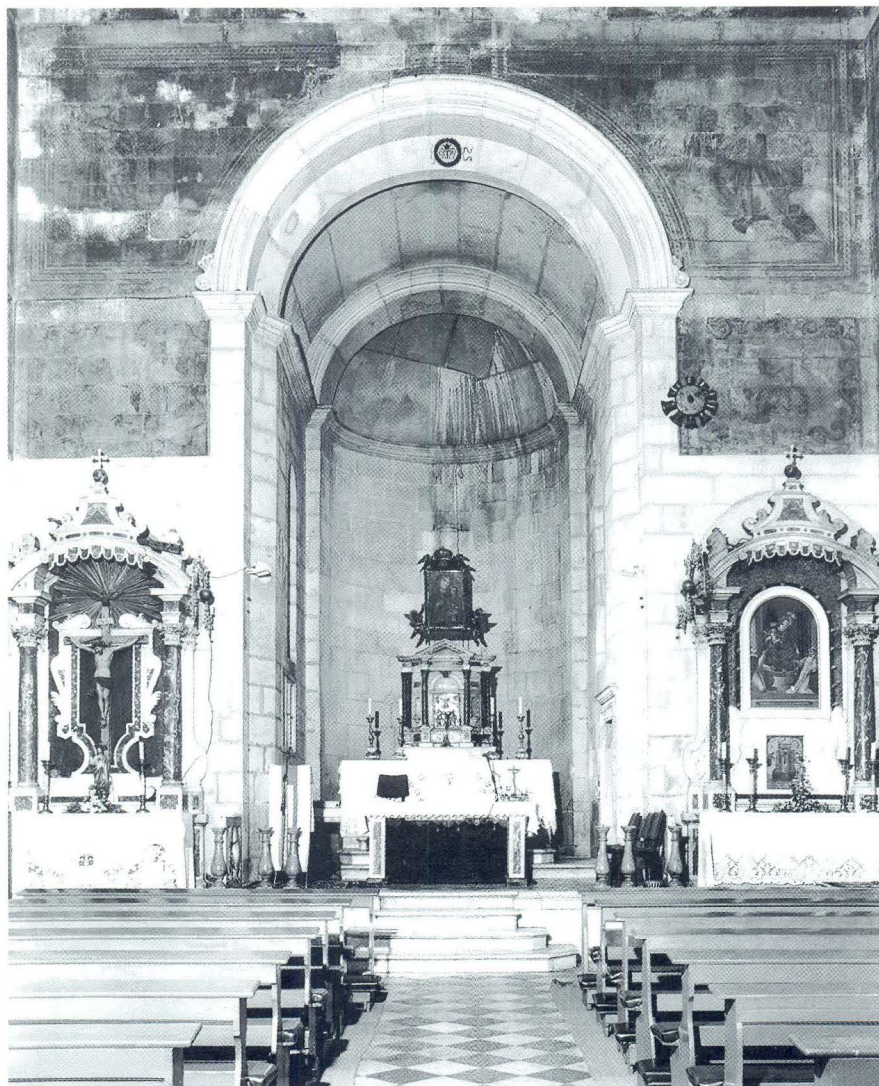

Poprečni presjek kroz Novu crkvu i bratimsku dvoranu

Odluka o gradnji nove dvorane donesena je 1476. godine.⁷ Te je godine počela i gradnja. Za gradnju bratimske dvorane bratimi su dobili lokaciju na važnoj gradskoj komunikaciji koja je išla do crkve sv. Ivana prema gradskim vratima pod nazivom Mliječna vrata.⁸ Kasnijom izgradnjom pretežno pučkih kuća ponajviše nakon što je u Šibenik doselio velik broj stanovnika iz okolice,

⁷ *K. Stošić*, Nova crkva, rukopis u Muzeju grada Šibenika, str. 1.

⁸ Statut grada Šibenika, Šibenik 1982., str. 320; *K. Stošić*, Crkva sv. Barbare u Šibeniku, prijepis rukopisa iz Muzeja grada Šibenika, str. 3.

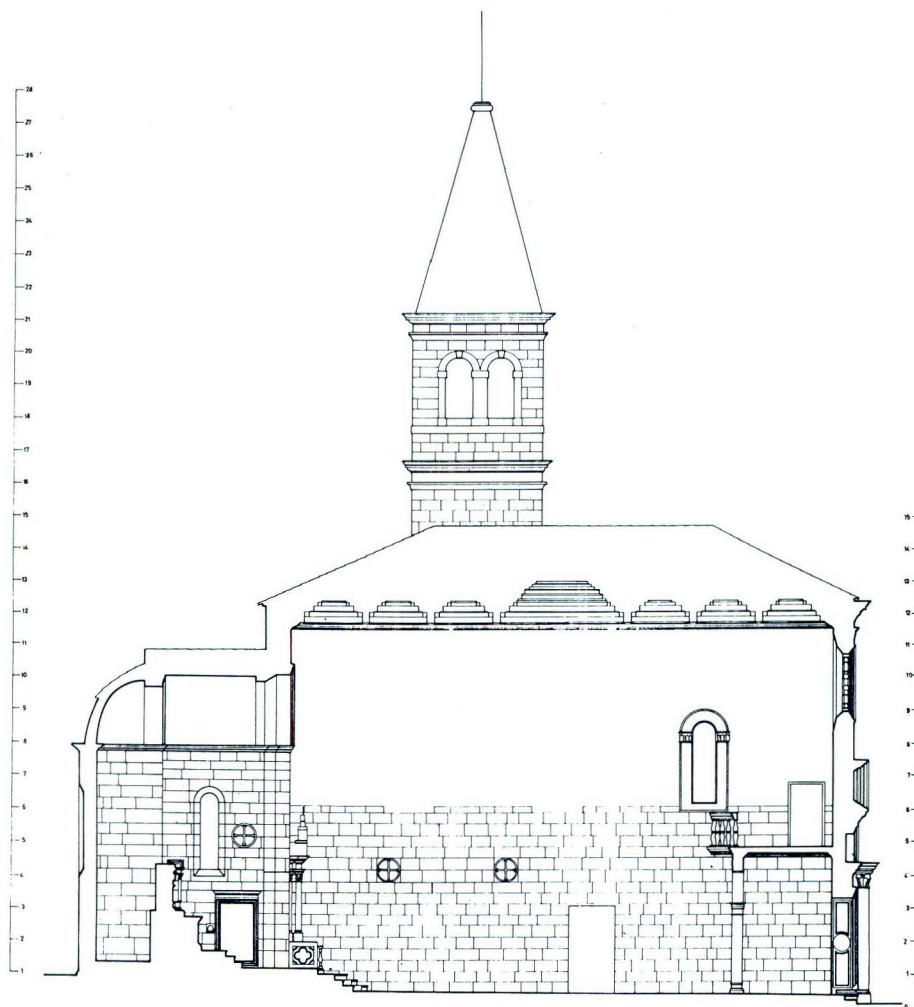

Pogled na svetište Nove crkve

posebice nakon kuge koja je odnijela mnogo stanovnika 1649. godine, taj dio grada poprima ruralne karakteristike.

O gradnji bratimske dvorane ima relativno malo podataka. Za izradu visokog reljefa Pietà koji se nalazi na južnoj fasadi te dvorane bratimi su u nekoliko navrata isplaćivali neke iznose, a prikupljali su sredstva još i 1492. godine.⁹

⁹ Blagajnički dnevnik bratovštine 1475.-1493.

Uzdužni presjek kroz Novu crkvu

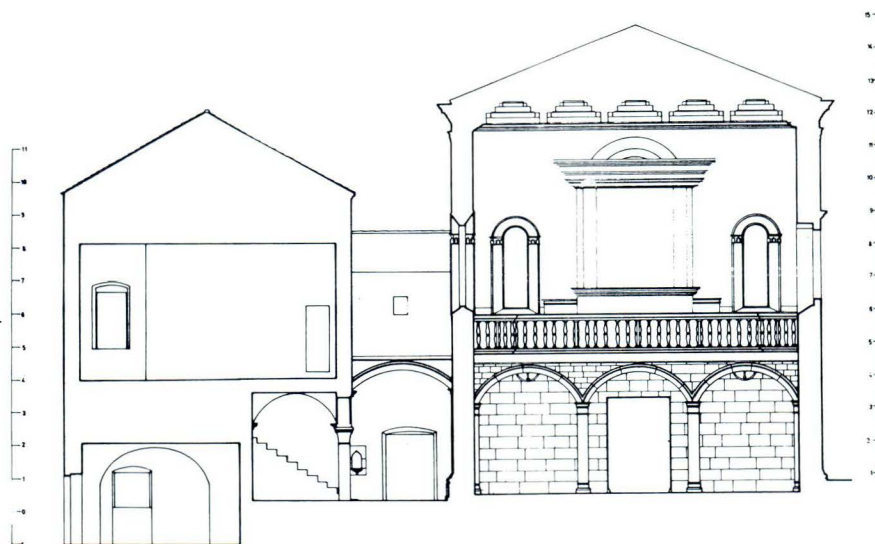
Gradnja bratimske dvorane završena je 1494. godine,¹⁰ a popločali su je 1610. Ante Nogulović i Ante Marušić.¹¹ Za pod u dvorani kamen je ubrao i izrezao

¹⁰ Isti, o. c., str. 1.

¹¹ A. Nogulović je osim što je popločao bratimsku dvoranu, 1617. popravio glavni oltar u Novoj crkvi, 1614. srušio staru apsidu crkve sv. Duha i podigao novu, dao mjeru za novi oltar u crkvi sv. Duha, sagradio sebi grobnicu u crkvi sv. Nikole i izradio sarkofag biskupa Spingarole (umro 1589) u katedrali sv. Jakova.

majstor Petar Batakun iz Korčule 1609. godine.¹² U bratimskoj dvorani su 1610. postavljene kamene noge na koje su postavljene drvene sjedalice gdje su bratimi držali svoje tunike. Sjedalice je izradio 1611. godine Zan Maria, drvo-djelac iz Trevisa, koji je 1610. godine izradio i okvir za sliku Mihovila Parkića.¹³ Mihovil Parkić je za bratimsku dvoranu na zidu iza oltara naslikao neku sliku i za to primio od bratovštine 1611. godine 36 lira.¹⁴

Dok je trajala gradnja dvorane, bratimi su odlučili sagraditi uz nju i crkvu. Za brigu oko završetka dvorane i početka gradnje crkve bratimi su izabrali četvoricu prokuratora među kojima i Pavla Orsinija, sina Jurja Dalmatinca.¹⁵ Nova crkva se počela graditi 10. listopada 1490. kada je ninski biskup Juraj Divnić blagoslovio kamen temeljac.¹⁶ O gradnji crkve između 1490. i 1499. godine nema podataka. Čini se da je gradnja bila na neko vrijeme zaustavljena, vjerojatno zbog pomanjkanja sredstava jer se morala završavati bratimska dvorana, a to je i vrijeme intenzivne gradnje katedrale u koju se trošio velik novac.

Poprečni presjek kroz bratimsku dvoranu i Novu crkvu s pogledom na pjevalište

Od 1499. godine ponovno možemo pratiti u dokumentima tijekom gradnje crkve. Te godine su klesari Mihovil Hreljić i Pavao Pavlinović ugovorili s nadzornicima gradnje da će pribaviti kamen za temelje crkve.¹⁷ Hreljić je za pribavljanje kamena bio plaćen još i sljedeće dvije godine.

¹² Knjiga računa 1590.-1625., 37.

¹³ Knjiga računa 1590.-1625., 45.

¹⁴ Knjiga računa 1590.-1625., 45.

¹⁵ K. Stošić, Nova crkva, str. 2.

¹⁶ Isti., str. 2.

¹⁷ Notarski arhiv suda sv. 26, III. c. 90.91.

Početak gradnje crkve može se sigurno vezati uz dolazak protomajstora, poznatog graditelja Nikole Firentinca. On je 10. siječnja 1502. godine od prokuratora imenovan za protomagistra. U ugovoru se obvezuje da će klesati i upravljati gradnjem crkve narednih pet godina. Graditi je crkvu počeo 20. siječnja 1502. godine. U svezi s nabavkom kamena odlazi 12. travnja iste godine na Brač.¹⁸ Za radove na crkvi prokuratoru su mu platili 15. lipnja 1503. godine 60 denara, a 31. svibnja 1505. deset dukata.¹⁹ Dana 28. prosinca 1506. godine plaćeno mu je 70 lira za kamen.²⁰ Kamen za crkvu nabavlja se 1507. godine jer s klesarima, Jerom pok. Andrije i Martinom Ivanovićem iz Korčule, prokuratoru ugovaraju 31. svibnja te godine isporuku kamena. Kamen mora imati dimenzije 1 x 2 1/2 stope.²¹ Prokuratoru su ugovorili 29. prosinca 1507. s klesarima Pavlom Pavlovićem i Petrom Sobotićem nabavu kamena za kapelu sve do vijenca. Svaki kamen mora biti širok dvije stope a visok barem jednu stopu.²² Moje je mišljenje da se taj kamen ugovarao za apsidu jer već 17. lipnja 1510. godine prokuratoru ugovaraju s Mihovilom Hreljićem pokrov kapele velikog oltara. Za taj posao Hreljić dobiva sve do tada spremljeno kamenje obrađeno i neobrađeno. Hreljiću nedostaje kamena te on opet odlazi po nj na Brač.²³

Crkva se relativno sporo gradi, što se vidi i po tome da prokuratoru crkve 30. lipnja 1539. godine s bračkim majstorima Bartulom Radojkovićem i njegovim bratom Jakovom ugovaraju izradu triju prozora od bijelog kamena.²⁴ To je vrijeme kada je crkva podignuta do razine prozora, ali gradnja i dalje teče sporo. Naime, 2. srpnja 1546. godine Francisco, rečeni Checho, iz Padove obvezuje se da će izraditi dva prozora s kapitelima i pragove, a to će dovesti na obalu pred crkvom sv. Dominika.²⁵

Gradnja vjerojatno zapada u teškoće jer crkva nije završena ni 1552. godine kada bratimi 27. svibnja ugovaraju s klesarima Checho de Mestre i njegovim sinom Andrijom nabavu kamena s Brača.²⁶ Iste godine 11. prosinca prokuratoru ugovaraju s klesarima Bartulom Radojkovićem i njegovim bratom Nikolom s Brača kamen za vijence.²⁷ Da crkva još nije završena, govori nam i to što je Mate klesar iz Klisa još 1555. klesao kamen za crkvu. Gradnja se polako privodi kraju, o čemu govori podatak da ju je djelomično zakrovio Ante Zdralić 1579. Narednih godina zidanje je sigurno pri kraju jer je 22. lipnja 1586. godine sklopljen ugovor između prokuratora i majstora Ivana Dismanića o gradnji hodnika između bratimske dvorane i pjevališta.²⁸ Gradnjom toga hodnika

¹⁸ D. Frey, *Der Dom von Sebenico und sein Baumaister Giorgio Orsini*, Wien 1913.

¹⁹ Isti, str. 165.

²⁰ Knjiga računa 1495.-1570.

²¹ Notarski arhiv suda, bilježnik Lovro Butrišić (1501-1553), sv. 30. If. 65, HAZ.

²² Notarski arhiv suda, bilježnik Lovro Butrišić (1501-1553), sv. 30. If. 1, HAZ.

²³ Notarski arhiv suda, bilježnik Lovro Butrišić (1501-1553), sv. 30. II c 40, HAZ.

²⁴ Notarski arhiv suda, bilježnik K. Bonini (1533-1569), sv. 37. I knjiga V, 46, HAZ.

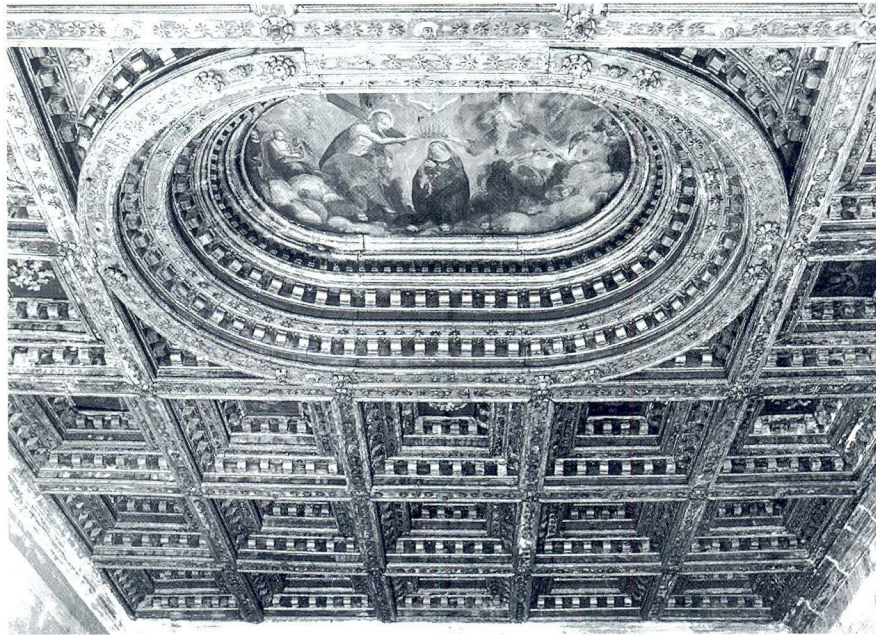
Možda se ovaj podatak odnosi na izradu triju prozora na istočnoj fasadi crkve.

²⁵ Knjiga računa 1495.-1570.

²⁶ Notarski arhiv suda, bilježnik K. Bonini (1533-1569), sv. 37. III 26, HAZ.

²⁷ Notarski arhiv suda, isti.

²⁸ Notarski arhiv suda, bilježnik J. Matiazzo (1576-1601), sv. 47. II 123, HAZ.

Pogled na kasetirani strop Nove crkve

djelomično je zazidana ugaona profilacija na jugoistočnom dijelu crkve. Budući da se na tom zidu nalaze i ulazna vrata u dvorište s grbovima biskupa Tolentića (1469.-1491.) i kneza Girolama Pesara (1476.-1479.)²⁹, postavlja se pitanje njihove izvorne lokacije. Naime, da su ova vrata bila na tome mjestu prilikom gradnje crkve, ne bi bilo profilacije na jugoistočnom uglu crkve. Hodnik između bratimske dvorane i pjevališta izrađen je skromnije nego je bilo predviđeno ugovorom.³⁰ Crkva je završena 1619. godine, kada ju je posvetio šibenski biskup Vincenzo II Arigoni (1599.-1626.).³¹ Natpis je isklesao Giacopo Taiapiera iz Venecije.³² Iako je crkva bila posvećena, uskoro su je bratimi odlučili dodatno ukasiti kasetiranim stropom. Za njegovo postavljanje bratimi su počeli prikupljati novac već 1621. godine. Pozlatu je radio pozlatar Ivan Bojković. Na stropu anđele izrađuje Jerolim Mondella, a zvjezdice Andrija

²⁹ F. A. Galvani, *Il re D'armi*, Venezia 1883., str. 35, 36, 74.

³⁰ U ugovoru je stajalo da hodnik mora imati 6 stopa s kornišom i stupovima, a prema nacrtu I. Dismanića... "con un pillastro in mezzo conforme alle medesime collonelle... con doi capiteli sotto il volto alli contoniche appendino tutto esso volto".

³¹ U čast posvećenja crkve na oltaru je natpis: *Regnum Regis Jesu Christi anno MDCX-IX XXIII Aprilis Vincentius Arrigoni Siben. Epis. templvm altare maius ad honorem Dei et B. V. M. inclvsis in eodem altare reliquiis s. s. Joannis Baptistae, Thomae Apostoli et Barbare Virginis et martiris consecravit cvrante Paolo Capi superiore.*

³² Knjiga računa 1590.-1625.

Sisanović.³³ Konačno je strop bio zgotovljen 1628. godine jer je 7. ožujka te godine radnicima koji su demontirali skelu plaćen objed.³⁴ Usporedo s tim radovima dekorirali su se i zidovi crkve freskama koje su izveli Mihovil Parkić i Antun Moneghin.³⁵ Rad na izradi fresaka bio je gotov kad i strop jer je 7. ožujka 1628. godine Antunu Moneghinu plaćeno 20 lira za dovršenje slika na zidovima.³⁶ Time je crkva bila potpuno završena. Nedostajao joj je zvonik koji je bio malen i neprimjeren objektu. Neke je radove na zvoniku izvodio 1595. majstor Ivan Dismanić.³⁷ Taj je zvonik vjerojatno bio iznad nadsvođenog dijela dvorišta gdje se nalazila prostorija preko koje se izlazilo na propovjedaonicu bratimske dvorane. Na katu pod prozorom te prostorije reljef je Skidanja s križa koji se pripisuje radionici Nikole Firentinca. Pored tog reljefa na istom su zidu dva zanimljiva grba vrlo kvalitetno isklesana. U djelu F. A. Galvania *Il re d'armi*, u kojem on obrađuje grbove Šibenika, ti grbovi su svrstani u poglavlje u komu se donose grbovi za koje ne zna kome su pripadali. Crtež grbova donesen je na tabli XXIII, pod rednim brojem 5 i 6. Ne zna se zbog čega, ali grbovi sa zvonika Nove crkve nisu precizno crtani. Možda ih zato Galvani nije prepoznao kao grbove određenih obitelji. Uspoređujući te grbove s već poznatim grbovima mletačkih obitelji u Šibeniku, u grbu lijevo od prozora prepoznao sam grb obitelji Mula, a desno onaj obitelji Foscarini. Grb obitelji Mula nalazimo na sjevernoj strani glavnog broda i na fasadi crkve sv. Ivana, ti grbovi imaju iste karakteristike kao i onaj na zvoniku Nove crkve. Na crkvi sv. Roka u blizini katedrale, koja je poslije srušena, bio je grb obitelji Foscarini, koji je imao dijagonalno položen pojas sačinjen od rombova. Isto takav pojas ima grb na desnoj strani zvonika Nove crkve. Obitelji Mula i Foscarini ne mogu dovesti u vezu s gradnjom bratimske dvorane i Nove crkve. Samo je jedan član obitelji Mula bio knez Šibenika, i to Nicolo između 1491. i 1494. godine. Iz obitelji Foscarini bilo je više dužnosnika: Giovanni 1581.-1583., Girolamo 1636.-1637., Giampaolo 1656.-1658., 1675.-1680., 1686.-1688., Vicenzo 1748.-1750., Marchio 1781.-1783.

Bratimi su odlučili sagraditi novi zvonik između bratimske dvorane i crkve. U tu su svrhu dodatno svod učvrstili zidanim pilonom. Za zvonik je kamen klesao 1743. Josip Scotti, a 1749. Vicko Portalan iz Korčule.³⁸ Od 1753. na zvoniku radi Ivan Skok koji je za potrebe gradnje kamen vadio na otoku Obonjanu u blizini Šibenika. Zvonik je završen 1754.³⁹ Izgradnjom zvonika zaokružena je izgradnja bratimske dvorane i crkve bratovštine Santa Maria Valverde. Crkvu koju najčešće zovu Nova crkva jer je zadnja u nizu crkava građenih unutar povijesne jezgre Šibenika, prema don Krešimiru Zoriću, nazivaju i crkvom Majke Milosrda.⁴⁰

³³ O stropu vidi V. Marković, *Zidno slikarstvo 17. i 18. stoljeća u Dalmaciji*, Zagreb 1985., str. 79-89; K. Stošić, *Nova crkva*, rukopis u Muzeju grada Šibenika.

³⁴ Knjiga računa 1625.-1635.

³⁵ V. Marković, o. c., str. 87.; K. Stošić, o. c.

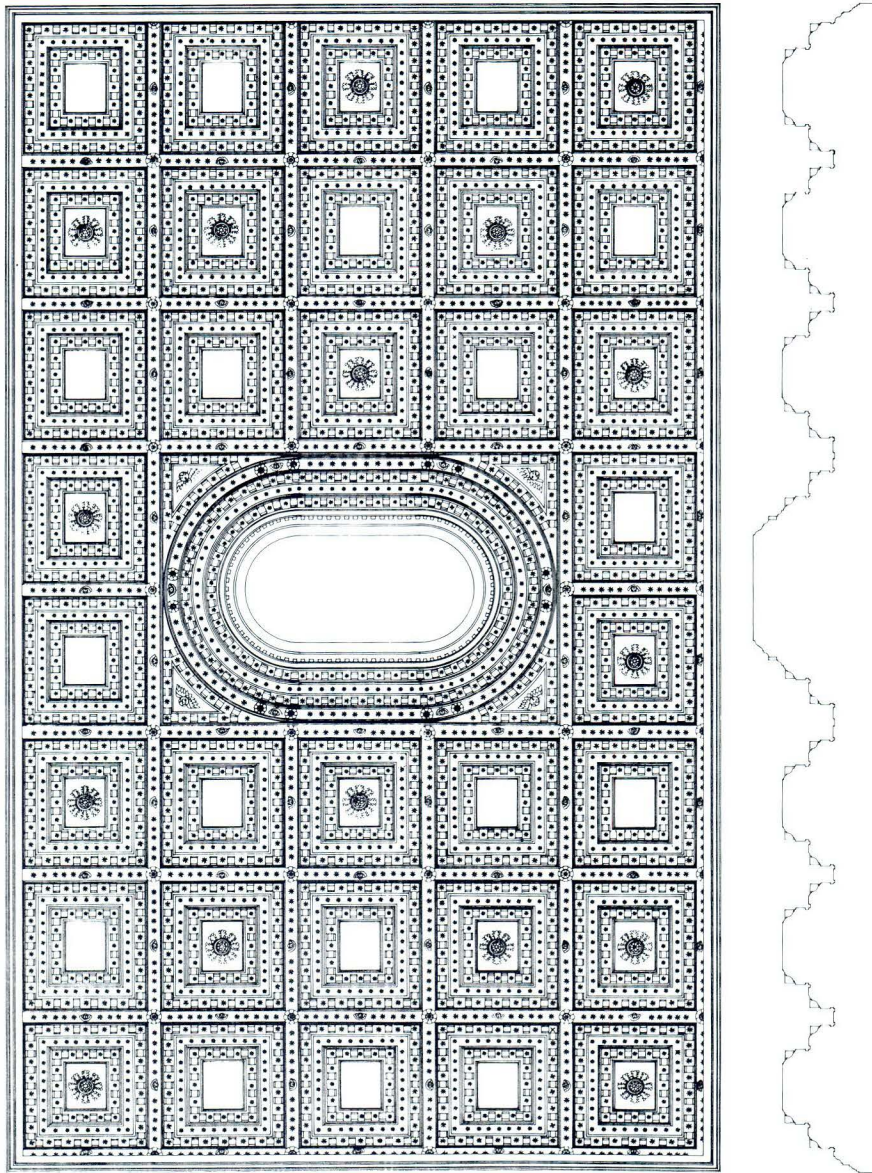
³⁶ Knjiga računa 1625.-1635.

³⁷ Knjiga računa 1590.-1625.

³⁸ K. Stošić, o. c.

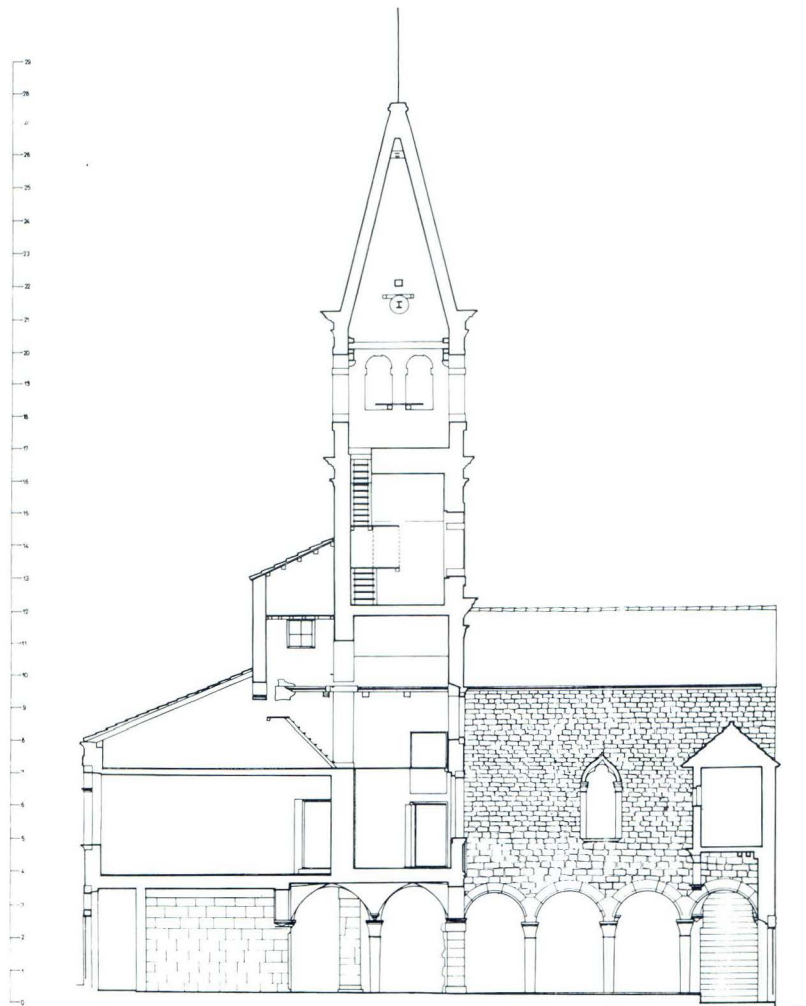
³⁹ K. Stošić, o. c.

⁴⁰ K. Zorić, o. c., 67-69.

Snimak kasetiranog stropa Nove crkve

Crkva sa zvonikom i bratimska dvorana objekti su izgrađeni u slojevima od 1476.-1754. Ipak je svaki objekat za sebe zadržao izvornost jer se na njima relativno malo mijenjalo. Tek u unutrašnjosti bratimske dvorane došlo je do

Uzdužni presjek kroz dvorište s bratimskom kućom

neprijmerene intervencije skraćivanjem prostora za potrebe vjeronaučne dvorane. I u crkvi je bilo intervencija na donjim dijelovima zidova i na djelomičnom rušenju glavnog oltara koji je izradio Marko Torresini iz Venecije, a koji je bio montiran u crkvu 1724. godine.⁴¹ Iz sakristije su nestali ormari koje je radio J. Mondella.⁴²

⁴¹ K. Stošić, o. c.

⁴² Knjiga računa 1590.-1625.

Najpoznatiji je graditelj koji je sudjelovao u gradnji i čiji je rad prepoznatljiv-Nikola Firentinac. Na izgradnji crkve susrećemo ga 20. siječnja 1502. Iako je gradnja trebala početi još 1488., nakon donošenja odluke o gradnji, do dolaska Firentinca za protomajstora samo se pripremao kamen. Kamenar Ivan Hreljić 1499. priprema kamen za temelje, što govori o velikom zastoju u radovima. U ugovoru koji su prokuratorji gradnje Ivan de Baveria i Petar Vitković potpisali s Nikolom Firentincem, Firentinac se naziva protomagistrom gradnje. Firentinac se obvezuje u narednih pet godina pripremati kamen u kamenolomu te nadgledati radove i radnike. Posebno se ističe da će to biti radovi na temeljima. Dakle, kada je Firentinac angažiran, gradnja crkve je još bila u temeljima. To nam daje za pravo da zaključimo kako je Nikola Firentinac kao iskusni graditelj, nakon što je angažiran, izradio projekt gradnje crkve; posebno zato što je u Šibeniku bio afirmirani graditelj na gradnji katedrale prije svega na dovršenju kupole i svodova glavnog i bočnih brodova te zasvodenju srednje apsida. Ideju zasvodenja koju je primijenio na katedrali svakako je predvidio i za Novu crkvu. Iako sam nije izveo te radove, sigurno ih je planirao, pa je polukalota crkvene apsida riješena slično srednjoj apsidi katedrale, dok je kvadratni dio apsida zasvoden kamenim pločama kao i na glavnom brodu katedrale. Trijumfalni luk crkve završava s dvije volute s cvijetnim ukrasom u sredini, slično sjevernoj i južnoj strani transepta te zapadnom pročelju katedrale na kojima je Firentinac neosporno radio. Utjecaj velikog majstora vidi se i na portalima crkve. Glavni portal Nove crkve vrlo se teško može usporediti s onim na crkvi S. Maria al Mare na otoku San Nicola u Tremitima koji je značajno i dobro dokumentirano djelo Nikole Firentinca i Andrije Alešija.⁴³ Iako je monumentalnošću puno skromniji od onoga na crkvi sv. Marije u Tremitima, ipak se uočavaju neke sličnosti. Portal u Tremitima uokviruju po dva kanelirana stupa sa svake strane, dok portal na Novoj crkvi ima po jedan stup bez kanelira. Nad portalom je kod crkve u Tremitima i kod Nove crkve polukružni zabat. Nad polukružnim je zabatom trokutni zabat na obje crkve, s tim da je na crkvi u Tremitima bogato dekoriran figurama u nišama i visokom reljefnom plastikom u međuprostoru. Kod Nove crkve radi se o mnogo skromnijem rješenju bez ikakve figuralne plastike. Repertoar ukrasa na našem portalu sveden je na minimum, odnosno ima samo ukrase kuglica i astragala, dok je na portalu u Tremitima profilacija raznovrsna. Kod dovratnika i nadvratnika na oba portala uočljiva je ista profilacija i upotreba motiva.

Bočni portal kojim se u crkvu ulazi iz dvorišta profilacijom i ukrasom još je skromniji od glavnog ulaza u crkvu. Na tom je portalu zanimljiva podjela dovratnika i nadvratnika na tri kasete iako se radi o monolitu. Slično kasetiranje nalazimo na Firentinčevu radu u trogirskoj katedrali u kapeli blaženog Ivana, i to na pojasu s anđelima svjećonošama.

U izradi obaju portala svakako je morao sudjelovati Firentinac koji je bio protomajstor na crkvi od 1502. do svoje smrti 1505. Iako je paralelno radio na dva velika i za Šibenik važna objekta, na katedrali sv. Jakova i na Novoj crkvi, uspijevaio je u granicama financijskih mogućnosti grada udovoljiti željama naručitelja. I jedan i drugi objekat su nedovršeni ali je majstor dao svoj pečat i jednome i drugome.

⁴³ *Petar Kolendić*, Aleši i Firentinac na Tremitima, Glasnik skopskog naučnog društva I/1-2, 1926., str. 205-214.

THE HALL OF THE SANTA MARIA VALVERDE BROTHERHOOD AND THE "NEW CHURCH" IN ŠIBENIK

Josip Ćuzela

The construction of the sacral complex of the New Church was begun at the end of the 15th century in the historical centre of Šibenik in the Gorica quarter. The hall, church and belfry belonged to the Šibenik brotherhood of Santa Maria Valverde. The building of the hall began in 1494, though little is known about the details of this process. It was a single-storey construction in the Gothic style of a simple plan with a porch on the ground floor.

The church was begun before the completion of work on the hall. Enough historical documents concerning the construction have been preserved, making it possible to follow the various phases. Although the decision to build the church was made in 1488, construction did not begin until the arrival of Niccolò di Giovanni da Firenze who was working on the Šibenik cathedral at the time. His influence on the construction is recognisable even though he only worked on it for four years, until his death in 1505. Construction continued for many years until 1628 when the coffered ceiling and wallpaintings on the side walls were completed.

The final addition was the belfry, constructed in the baroque period by Ivan Skok who was responsible for a number of ecclesiastic buildings in the Šibenik area.